

LOS FURS DE CATALUNYA

SUBSISTEIXEN DE DRET

(Acabament.)

III

Encara que aquest acte de forsa pogués suposarse que donà motiu al pretès *dret de conquesta* (que no es més que la interessada y bárbara sanció del resultat de la *forsa major* contra 'ls naturals y veraders drets dels pobles) y per aixó donar per jurídicament vàlits los actes efectius de derogació dels furs de Catalunya y Mallorca com fou sobre tots lo que tingué lloch en 1716 ab la publicació del *Decret de Nova Planta*, hi ha que saber y proclamar pera 'ls que ho ignoran que Felip V los revocá posteriorment y per duas vegadas d' aquesta manera:

Quan per instancias d' Isabel de Farnesio esposa del monarca passá á mans del ministre Alberoni la governació dels assumptos públics d' Espanya, s' alsaren, donantse las mans pera sofocar los atrevits plans del privat, Austria que encara no havia reconegut la dinastia borbónica á Espanya, la mateixa Fransa, la Gran Bretanya y Holanda. Las potencias reunidas en tan formidable lliga firmaren á Lóndres als dos dias del mes d' Agost de 1718 un tractat en qual article VIII s' hi digné:

«Ademés s' ha convingut en que en lo tractat particular de pau que s' ha de fer entre l' emperador (d' Austria) y 'l Rey d' Espanya, hi haurá una *amnistia general* pera *totas las personas* de qualsevol estat, condició, etc.... que haguessen seguit lo partit de la una ó de l' altra potencia durant lo curs de la darrera guerra (la de successió); per la qual amnistia será permés á *totas las ditas personas* y á qualsevolga d' ellas *de tornar á la entera possessió y goig de tots sos bens, drets, privilegis, honors, dignitats é immunitats*,

pera gosarlas tan lliurement com las gosavan *al principi* de la darrera guerra ó al temps que las ditas personas s' aplicaren al un ó al altre partit, no obstant y las confiscacions, DETERMINACIONES y sentencias donadas ó pronunciadas durant la guerra, las quals serán *com nulas y no succehidas*.

Alberoni caygué de sa privansa portant ab ell l' empenyo de seguir en los projectes empresos ja que Felip V se n' apartá molt prompte y acudi al tractat de las potencias unidas ó de la quádruple aliansa; firmá la adhessió á Madrid en 1720, precisament era 'l 16 del mes de Janer, quan feya quatre anys de la firma del Decret de Nova Planta que quedava derogat pel capítol anteriorment transcrit y que l' aprobá en totas sas parts.

Hi ha mes: en la pau definitiva de Cambray, en la qual cessaren per complert las pretensions de la casa austriaca al trono de las Espanyas, s' hi reproduí íntegrament la capítol avans copiat corresponent al art. ix del tractat, y Felip V ab molt singulars formalitats, que poden veures al final dels documents diplomátichs que en dita ocasió s' extengueren, l' aprobá 'l 26 de Maig de 1723.

Bé publicá la junta de confiscacions de Catalunya las reparacions que anavan á donarse als que ab motiu de las passadas ocurrencias havian sofert en persona y bens: algunas, en efecte, 's donaren y se n' arreglaren d' altres pendants; tornaren además alguns expatriats; no obstant, tot fou una sombra de legalitat pera simular que 'l Rey d' Espanya cumplia 'ls tractats. Com faltá una potencia que exigís lo compliment per complert y ab tota extensió, y per altra part l' egoisme dels diplomátichs europeus no necessitava ja allavors com alguns anys endarrera de la bravura dels descontents y oprimits catalans, quedá á salvo D. Felip y passá molt á son pler per sobre las promesas, contractes y juraments.

IV

D' un modo tan inopinat com políticament vergonyós, com fou lo voluntari abandono del trono de las Espanyas per la familia regnant, se vegé la nació catalana lliure á un temps del absolutisme dels successors de Felip V y separada de la unitat espanyola en 1808.

No obstant y la cruenta guerra contra 'ls soldats de Bonaparte, ella, al igual de las demás nacionalitats ibéricas, tingué d' acudir al servey de constituhir son govern y llibertat al mateix temps que sa independència. En aquest particular dos camins hi havia á empendre, com foren: lo partir de la autoritat constituïda, ó acudir á la voluntat del

poble; pera que manifestant per medi d' unas eleccions la voluntat pública s' establis la nova forma de govern. Com legalment estava l' Estat Catalá de fet completament lliure, com avans de 1714 tota declaració de la voluntat de la nació catalana havia de portar forsosament ó las renunciaciones dels antichs drets ó la confirmació dels mateixos pera 'l pervenir: en una paraula, Catalunya entregada á sa lliure voluntat estava en lo punt de renunciar á sa llibertat autonómica, confonentse en la nació espanyola ó reivindicarla pera 'l pervenir.

Se seguí un sistema mitj, ja que, ocupat lo territori catalá casi totalment per las tropas francesas no era possible convocar al poble á donar sos vots, de manera que á la autoritat constituïda, única política que quedá després del abandono dels reys, com fou lo Capitá General, verdader llochinent, virey ó *alter nos* d' altres temps, s' hi uní la d' una junta de govern, expressió de la voluntat popular, composta de delegats de las demás juntas de Catalunya y per personas dels tres estaments. En aquesta forma quedá organizada la funció executiva del govern pera donar impuls á la guerra que era la principal y mes apremiant necessitat. Com aquesta ocasionés moltíssims dispendis y sacrificis, prolongantse sa duració, de manera que no arribavan los recursos á que s' havia hagut de posar ma en los primers dias de la lluyta, fou precís organizar per complert un sistema tan general com especial d' administració tributaria: pera aquest y altres objectes se reuni baix la presidencia del general O'Donnell lo Congrés de Tarragona.

No hem de repetir aquí lo dit en altra lloch d' aquesta obra (página 703, 704 y 705)*; aixis en la junta de Govern de Catalunya, com en lo Congrés de Tarragona, únichs veraders y llegítims representants y segons la forma parlamentaria de tres estaments, de *la Catalunya autonómica*, nostra patria no renunciá á sa constitució històrica y lliure, ans al contrari, aixis la Junta com lo Congrés juraren respectar, *fer respectar y defensar los furs, constitucions y llibertats del Principat*.

Tenint presents aquestos sucesos bé sian los partidaris de la llegimitat monárquica, be los de la soberania popular completa que examinin lo succehit en dit moment de la historia, han d' admetre forsosament que en las Corts de Cádiz, extraordinarias y ordinarias (1810 y 1812), no hi residi de cap manera la representació de *Catalunya com á estat autonómich*, ni la constitució ni altras lleys que d' ellas emanaren cap forsa y cap valor han tingut pera derogar nostras anti-

* *Los Fueros de Cataluña.*

gas llibertats. Perque fins en termes de volguer resoldre la qüestió per medi del dret de la majoria de vots com á expressió de la voluntat del poble, ¿quí gosará pretendre que sumavan ménos los que ab las armas á la ma estavan al costat de la Junta y Congrés de Catalunya, que 'ls que 'n segur pretenian representar desde un extrém de la península al poble catala, per arrogarse á sí propis aquest poder en las Corts extraordinarias, y per unas mal compostas eleccions, en las ordinarias de Cádiz? D' haver sigut mal compostas y pitjor completas las eleccions de las Corts ordinarias de 1812, per lo que 's refereix al Prímpeipat, ne dona prou testimoni lo fet per sí sol d' estar més de la meytat del territori catalá ocupat en aquella ocasió per las tropas de Napoleon I, contántsehi las primeras ciutats com Barcelona y Gerona, y hi ha que afegir que precisament en aquestos punts l' element afrancesat era decididament partidari de la autonomia de Catalunya, com se patentisa en varias lleys y decrets, de manera que per oposats camins la voluntat de Catalunya á favor de sa autonomia 's completava, superant notabilíssimament als que sostenian la anulació del Estat Catalá, dintre de la unitat espanyola. en las Corts de Cádiz.

Lo que portém dit, segons lo criteri de la soberania popular constituyent, puja de punt segons los principis de la legalitat escrita. La legislació posterior á Felip V, expressada en la Novíssima Recopilació, deixava en complert vigor totas las lleys y constitucions antigas referents á celebració y facultats de las Corts catalanas, en rahó de que tots los furs no derogats per lo decret de Nova planta, foren restablerts y confirmats en lo capítol 56 del propi decret; en aquest supost es oportú recordar la nulitat de las assembleas de Cádiz, en quant poguessen ab sas disposicions perjudicar als catalans, perque segons la nostra legislació parlamentaria havian d' esser nulas unas Corts convocadas y reunidas *á fora de Catalunya*, sense haverhi mediat convocació en *la forma deguda*, haventhi concorregut sos representants *sens mandato imperatiu* en sos poders, y *no en nom de Catalunya* com á estat polítich, sino *en nom de la nació espanyola*, y per altrás moltíssimas més circumstancias oposadas á las lleys, allavors vigents en lo Prímpeipat.

V

La nació catalana com á tal nació ó entitat política no ha sigut criada pera estatuhir cap de las successivas constitucions que apoyadas en la obra dels legisladors de Cádiz han seguit promulgantse y ab sobrada abundancia puig arriban al número de set; tampoch ha concor-

regut ab dit caràcter á cap de las Corts espanyolas congregadas desde que pot donarse per sentat sense interrupció lo sistema constitucional unitari, ó sia á contar desde la mort de Fernando VII.

En tant es aixó cert com que en rigor no hi han assistit á n' aquestas Corts diputats *catalans*, puig aixís cal dirho quan segons las lleys constitucionals unitarias fundadas á Cádiz, las personas elegidas á Catalunya no han portat lo nom d' aquesta com á entitat política ni en lo tot ni en sas parts, las comarcas, districtes ó provincias modernas en las quals lo sistema centralisador ha esportellat nostre territori; sa representació, son nom son y han sigut lo de diputats de *tota la nació* espanyola. Altra cosa fora que com á l' Austria y altrás nacions constituhidas federalment lo diputat portés la veu de la dieta ó legislatura provincial ó cantonal, que 'l nombrá pera figurar en la assamblea general y suprema.

Además los successos polítichs no han donat periodos en que com lo de 1808, quedés, la nació catalana entregada á sos destins y de fet organizada autonómicament y per lo mateix en aptitut de poder expressar com en dita ocasió lo que respecte de sos drets sentia; si en algun dels interminables esvalots que 'ls moderns partits han ocasionat pogué per curts dias lo país catalá obrar ab certa independència com á estat, no han baixat en un sol punt allavors á las declaraciones autonómicas y forals de la guerra de la Independencia las fetas per las juntas y capdills de las revoltas, com ne quedan bons y casi recientes testimonis.

En la societat política anomenada avuy Espanya, Catalunya está are unida sols pel llas de la monarquia, y sense representació com á part social ó estat lliure desde 'l dia 11 de Setembre de 1714, excepte l' espay de la guerra de la Independencia; confosa en la unitat (y no la unió) del Estat espanyol únich, en res s' ha compromés respecte á sos furs y llibertats que de dret subsisteixen puig may ha tingut representació com á entitat política ó persona jurídica ni com á tal ha pogut obligarse.

VI

No corra la prescripció contra tot un poble ni en cosas d' us públich aquesta pot alegarse á favor d' un acte de forsa major, d' un fet consumat.

Ressona encara en las duas vessants dels Pirineus orientals, en las planas y en la costa que s' estenen mes enllá d' Alicante y en las islas

del mar de Catalunya, com signo de la existencia de la nacionalitat la llengua catalana; no ha desaparegut la antiga y vigorosa rassa del territori que guarda las cendras de sos nobles antepassats, que encara al voltant de la llar se reuneix la familia, que conserva sempre viu lo misteriós foch de la patria, y las caras que 'l resplandor rojench illumina revelan las mateixas fisonomías no descompostas ni bastardejadas, que recordan en quadros y retaules los retratos dels vells capdills, los venerants concellers, los egregis diputats generals y tots los héroes dels dias de nostra independencia. Ab lo mateix nom patronímich que portavan los companys de D. Jaume 'l Conquistador al repartirse las terras recuperadas dels árabes, esperém que se 'ns reintegri en la herencia perduda 'l dia de la justicia, que tan arriba pe 'ls pobles com pe 'ls individus.

Si Espanya ha de tornar en temps no llunyá á renovar los projectes y empresas que abandoná al cayre del abim en que la precipitaren en los sigls XVII y XVIII una interminable série d'injusticias é iniquitats, y aprofitant la envejeable situació que ocupa en lo mon ha d'esser digna altra vegada d'empendrer lo camí que li senyalaren en lo Mediterrani 'ls reys de la Corona d' Aragó y en lo gran Atlántich las naus de Colombo, será forsós que, repassant la historia de sa unitat adobi 'ls drets imprescriptibles de sos pobles oprimits mutuament per un funestíssim convencionalisme. Uns á altres castellans y gallegos, catalans y castellans, y aquestos y 'ls vasco-navarros servint primer al despotisme de las dinastías extrangeras y després al jacobinisme d'infames polítichs, mutuament s'han arrebatat los trossos de sa llibertat autonómica, fundantse en la injusticia una societat, ludibri del mon civilisat, que ha vist sense compassió en los temps moderns sas tossudas y ferotjes guerras civils, com los colossals esforços del deu encadenat y presa dels voltors al cim del Caucás.

J. PELLA Y J. COROLEU.

A MON AMICH

DON JOSEPH MARÍA VALLS Y VICENS EN LO NAIXEMENT DE SON FILL

¡Com consola y enamora
y desperta 'l sentiment,
contemplá' una nova aurora,
una vida á sol-ixent;
un cor jove que vé á batre
com lo nostre, y á combatre
ab lo goig y 'l sufriment!

Ell, marca en la teva vida
un gran terme capital,
d' una esperansa florida
per l' amor y l' ideal;
ell, es la branca robusta
d' aquella institució augusta
tan grandiosa y patriarcal.

Jo, que adoro á la familia
que es la gran institució
que conserva y concilia
tot lo digne y tot lo bó;
goso veyent ta alegría,
veyent com lo cel, t' envía
sa recompensa melló'.

Jo no sé si haig d' envejarte
ta ventura contemplant,
no mes sé que desitjarte
que pe 'ls temps qu' esdevindrán
lo teu fill, sia ta gloria
y honre ton nom, ta memoria,
tos exemples practicant.

Que la estrella més hermosa
il·lumine 'l seu camí,
veyent de color de rosa
las boyras del perveni';
que las il·lusions més puras
y las més santas venturas,
l' enamoren á desdì'

Que estime la fé dels avis
y á nostra patria del cor,
que parlen sempre sos llavis
la llengua de l' antigor;
y qu' heredi, las preclaras
santas virtuts dels seus pares,
que son la herencia mellor!

A. MASRIERA.

1882.

VIATJE Á MA PATRIA.

I.

aig tornar á Vilanova no pas pera quedarmhi definitivament. Lo meu negoci es á la Habana, y si fos tan fácil pensarho com ferho ja hauria liquidat temps ha y may seria Catalunya tant anyorada com ho es ara.

Com deya, donchs, vaig tornar á ma vila porque un assumpto del meu establiment reclamava ma presencia á Barcelona. Tinch d'esser franch, me n' he empenedit mil vegadas de no haver deixat corre uns quants mils duros que m' anavan en una suspensió de pagos... ¡jo ho hagués fet!

En fi, ja 'm tenen á mi entre mitj de parents y amichs repartint estretas de má, enternintme al saber la pérdua d' alguns prop-parents y petonejant á mos nebodets. Als primers sols podia dedicárlosli algun dols recort que espero m' agrahirán; als altres ray, cada regalet que no 'm costava de molt tant, me valia mitja dotzena de petons y una ah torna d' abrassadas.

Pero la satisfacció mes grossa vaig tenirla al poder abrassar al meu corresponsal, al meu mes gran amich, l' incansable comerciant de sucres en Manel Coma, gerent de la societat Coma, Pich y C.^a Y ¿cóm no, si haviam sigut íntims amichs ja de xicots, formant en una mateixa colla pera fer pedradas y may del mon haviam sapigut renyir?

Vaig trovarlo entristit y no n' hi havia per menos. acabava de perdre la senyora, á qui no poguí coneixer. Per forsa havia d'esser una galant dona, y 'm fundo en dos datos pera mí de molt valor: lo meu amich es xicot de gust, d' un carácter apacible, franch y decidit, entussiasta pels grans génits; per lo tant, la que s' havia triat per companya de tota la vida devia reunir condicions excelents, pera servir de complement just á las que ell reunia; fins al extrem de viure en plé paradís quinze anys, que no feya pas menos que eran casats.

Per si aquest dato 'ls sembla poch conviucent ne tinch un altre,

com he dit, y aquest si que no té retop: lo meu amich Coma conserva un dols recort d' aquella felis unió, una nena bonica com un pom de flors, aixerida com un pèsol y mes viva que cap estornell. Donchs bé; tothom que l' ha vista diu que es feta y pastada á sa mare.

La naturalesa tot ho fa be: mes val que á son pare 'l retiri en caràcter, en dolcesa de cor y en bons sentiments, perque, per més que tinch bona xica de rahó de queixarme de sa hermosura, no la voldria veure desgraciada fins al extrém d' esser lletja com lo meu amich. Y cuydado que aixó també li diria á n' ell.

II

Jo recordava haver vist á n' algú d' aquella cara riallera, ulls blavenchs, cabellera rossa y boca menuda mitj oberta pel sonrí; jo tenia un recort com enfosquit pel temps, una idea vaga com la d' un somni que no 'm recordés bé. Al véurela vaig sentir una complacencia que va aumentar de punt al sentir-la parlar: aquella veu fresca y vibrant, afalagava mas orelles, y tots sos tons tenian pera mí una suau armonia ab cert diapasó que dintre de mí sentia respóndrehi.

Tenia trenta cinch anys ben fets, y encara no 'm savia donar compte d' aquelles sensacions. ¿Qué més volen? Era pare, coneixia tota la tendresa d' aquest nom, m' havia transportat embadalit á un món ple d' atractius y bellesa, contemplant al meu noy; pero havia passat per sobre d' aquest altre sentiment que per primera vegada m' acariciava, y que á la meua edat ja comensa á esser tart pera saborejarlo be.

L' efecte causat en mí per la ajogassada Angeleta, no me 'l savia explicar de cap de las maneras. Vaig sentir de primer un goig desconegut fins allavors al tenirla aprop meu; després hauria estat satisfet si hagués sigut una neboda meua, á qual efecte, y considerant-la com á tal, li feya algunas caricias, á las que corresponia plena d' innocencia, abrassantme y fentme petons á la francesa cada vegada que li portava algun regalet.

Pero més enllá, al cap de tres ó quatre vegadas de visitarla, ja 'm vaig adonar de que 'l desitj que de véurela y sentir-la experimentava, anava més lluny que tot aixó; ja vaig pensar, tot anantmen un vespre cap á la fonda, en la edat que jo tenia, en los anys que tenia ella, y al esser dintre ma cambra, me feya la reflexió següent;

«La amistat que m' uneix al seu pare podria ab lo temps tenir una certa sanció per la qual s' estrenyeria més, y ella... oh! ella seria la dona més felissa de la terra, perque sento que 'l meu cor té intactes encara tresors de tendresa.»

Y després vaig adormirme tot acariciant una idea dolça, que omplia tot lo meu enteniment, de tal manera que 'm sentia entervolit lo cap com si se 'n haguessin ensenyorit vapors alcohòlics.

Al despertar l'endemà d'un son agitat, recobrada per un moment la serenitat, va venirme á la memoria la idea concebuda á la vetlla y que sols lo meu coixí sabia, sentint una mena d'horror tota extranya al consultar ma voluntat pera posarla en obra. Una nena de catorze anys me feya por.

III

Convé que estigueu en atecedents.

A la edat de dissèt anys vaig deixar las costas catalanas, anántmen á América ahont hi tenia un oncle que se la passava bastant bé. Tot ho esperava d'ell, pero 'l desengany que 'm doná fou tan gran com ma confiansa. ¡Y bé! Tampoch vaig quedarli á deure res, ni l'agrahiment.

Lo que es lo primer any vaig passarlo ab molts dificultats; més per enllá degut á una casualitat vaig conèixer á una senyora viuda, d'alguna edat, pero bastant ben conservada, la qual se prendá del meu caràcter falaguer y actiu, y 'm nombrá 'l seu majordom. Era bastant rica, pero no 's podia arribar á moure mercés á un aixam de parents y adherents que la rodejavan, esperant com ab candeletas que 's morís pera repartirse 'l que tenia.

Bastant arreglats los seus assumptos ab constancia y energía de que la Manolita era incapàs, indolent y apocada de sí, un dia al passar comptes va ferme una declaració d'amor en tota regla, pero de la única manera que podia esser d'efecte pera mí.

Va comensar per manifestarse agraphida á mos desinteressats serveys, y mentres me pintava ab vius colors sa situació, perseguida per gent que desijava interiorment sa mort y exteriorment la abrumava ab cuidados, me recordá ab una habilitat que 'm causá sensació mon trist estat al conéixens per primera vegada.

En una paraula: vaig fer lo cop de cap, mogut per una pila de sentiments, entre 'ls quals hi figurava (¿perqué no dirho?) lo de la ambició y codicia. Agraphiment, compassió, ganas de figurar, de tot hi havia en aquella resolució; de tot menos lo sentiment més delicat y pur, lo del amor, que jo ni comprenia allavors. Tenia no mes vint anys.

Nos casàrem. Al cap d'un any era pare, y al cap d'un mes d'haver sentit tan gran satisfacció, morí la meva esposa en mos brassos.

Lo part havia sigut felicíssim, pero una funesta recayguda va clòureli 'ls ulls pera sempre.

Jo no havia pogut experimentar lo dolor de perdre á ma mare, perque la pobra morí quan era molt petit; donchs be, la mort de la Manolita me causá un dolor intens com lo que ha de produhir la d' una mare carinyosa.

Després tota ma enteresa y esforços vaig dedicarlos á pujar á l' August, lo meu fill, y á continuar l' establiment que ja avans de casarme ab la Manolita, portava jo sol.

Los cuidados del meu noy me distreyan bastant del vehement desitj de tornar á Catalunya, y á la fi, ja sabeu com, aprofitant una oportunitat, al cap de vint anys de serne fora vaig poder tornar á saludar aquell aplech de casas blancas posadas á vora 'l mar com una colla de coloms, disposats á emprendre la volada pera venirme á rebre á ne 'l vapor. ¿No es veritat que ma vila, la hermosa Vilanova, vista d' un tros lluny, fa aquest efecte?

IV.

La idea de casarme ab la Angeleta, no obstant y 'l mal efecte que 'm causá de primer, aná prenent peu, apoderantse de tot mon esperit. En ell hi lluytava encara, pero ja en retirada 'l temor d' esser rebutjat lo meu anhel, pero terminat ja 'l despatx dels meus assumptos, lo dia avans del senyalat pera embarcarme de retorn á la Habana, cedint als consells del cap y despreciant los del cor, vaig decidirme á descobrir mon pensament al meu amich avans de dirne res á la Angeleta. ¡Ay! Encara m' sembla que 'l sento:

—No t' entench—me contestá de primer moment.

—Soch viudo, y encara que tinch un fill es prou gran pera no causarli molestia de cap mena á ta filla. ¿Vols esser lo meu sogre?

—¿Qué t' has tornat boig?..... Vaja, vaja; no fassis aquestas bromas.

—Créume, Coma, parlo molt en sério. He sentit per l' Angeleta un sentiment que may havia ni sospitat que existís...

—¿No sabs quina edat té?

—Sí; quinze anys.

—Tot just ne té catorze.

—¿Y qué li fá?

—Tú dirás. ¿Que 'n sab ella alguna cosa?

—No 'n sab res. Pero mira; jo no voldria que ni 'n sospitás encara

la més petita. A tú, sigam franch, lo que 't fá més mal efecte es lo tenir de separáten y tenirla tan lluny. ¿No es aixó?—Lo meu amich feu un signo afirmatiu.—Donchs, bé, vaig continuar jo, animantme un xich, no diguis res á ningú; deixam tornar á la Habana á liquidar lo meu establiment, y d' aquí un any torno. Si d' aquí un any insisteixo ¿que 'm dirás?

—Si ella ho vol, cásathi; será la alegría més gran que podré tenir en ma vida.

Y 'ns absassárem. Jo plorava com una criatura, y al separar los brassos vaig adonarme de que á n' ell també li queyan duas llágrimas cara avall.

.

(Acabará.)

S. FARNÉS.

SOTA LA VOLTA

Dintre d' un clos de montanyas
ahont sols feyan remor
la mar, quant estava irada,
ó 'l greu plany del vent furiós,
fa poch temps la ma de l' home,
per dar alas al transport,
vuydá 'l cor de las montanyas,
feu abatrer los turons
y va omplir la fonda timba
tornant lo soliu recó
en un camp d' ardenta lluyta
del treball en lo sant nom.

Llavors l' enginy y la forsa,
protegits pel Criador,
lo jas del repós alsaren
d' aquell trist recó de mon.
Vingué 'l ferro formant ratllas
de las penyas sobre 'l llom,
y mils pobles s' ajuntaren
ab lo lligam del vapor.
Avans, erma y solitaria,
la coleta de Portbou,
per companya sols tenia
algun pobre pescador
que sa barqueta abrigaba
de la montanya al redós;
ara 'l tráfech y la pressa,
del tren que corre al soroll,
lo xisclet que al lluny ressona
del potent locomotor;
lo doll de fum que s' enfila,
de l' enclusa l' vibrant so
y 'ls repichs de la campana,
á los que la fera s' mou

xiulant y llessant fumera,
ab lo pit tot ple de foch;
un brugit fan que á n' á l' ànima
per los torbellins del mon
la fan correr, sols atenta
al resultat profitós;
y en aquell clos de montanyas
nit y dia s' ou remor
encara que en la coleta
no 's mogui la mar tan sols
ni en los cims los brins de l' herba
gronxar fassi 'l vent del nort.
¡Ay! quánt trista era la vida
del desert en la buydor!
¡Ay! quánt dols es sentir are,
en mitj del brugit, repós!

Al mateix costat dels ferros
hont rodolan los wagons
s' alsa un temple bell, magnífich,
de la fe preuhat tresor,
rich coronament d' un poble
que ha nascut dintre del clos
al mateix peu de la via,
com si fos tany vigorós
que del treball en la soca
formés un tendre rebrot.
Sota la volta del temple,
ab la trencada claror
qu' al entrar queda filtrada
pels finestrals de colors,
l' ànima ab plaher descansa.
Allà trova 'l sant repós
que l' afany de las riquesas
ha fet fugir dels recons.
Allà quant lo tren arrenca
per aná als confins del mon
dona, al passar, martelladas
que, pel cércol misteriós
de la volta, reflectidas,
entremitj de la foscor
aixís van dihent á l' home

qu' allà escolta piadós:
 «Moute, cuyta, corra, vola,
 fes, desfés, transformà 'l mon,
 trenca rocas, ompla abismes,
 salta 'ls rius, travessa 'l fons
 de la terra; mes recordat
 qu' ets lo fill d' un Criador
 que la veu de la Justícia
 sols escolta entre 'ls remors.

L' aire, l' aiga, 'l foch, la terra,
 patrimoni son del mon:
 pensa, esmenta, estúdia, enginyat,
 guanya y feste poderós,
 lluyta contra la pobresa,
 no per gaudirte tan sols
 mes per borrar la miseria
 dels humils y pobres cors;
 que al donarte Deu la Ciència
 no volgué ferte orgullós
 sino que ab sa llum tan clara
 fossis tu lo resplandor
 de la Caritat divina,
 sol d' eterna creació
 que en l' Univers irradia
 la Bondat, la Pau, l' Amor».

PAU de PROVENSANA.

VIATJE À MA PÀTRIA

(Acabament.)

V

L'endemà, després d'haver dit adeu á mos parents y amichs, vaig embarcarme en lo «José Baró». La despedida fou curta ab l'Angeleta, que 'm doná una estreta de mà, fugint després de mí tot tirantme un petó. No se si vá esser opinió meva, ó qué, pero hauria jurat que va enrojirse al fixarme 'ls ulls per darrera vegada.

En arrivant á la Habana tots los meus cuidados foren preparar ab temps la liquidació del establiment, cosa no gens fácil si no 's prenia de lluny; además un any passa volant, y 'l cor me deya que era poch lo plasso que m' havia fixat jo mateix.

Entre tant l'August havia acabat lo batxillerat, y era necessari decidirse sobre la carrera que li convenia seguir. A disgust meu esculli la de metje, y á disgust meu també volgué cursarla á Espanya. Per mes que jo volia convéncel de que á tot arreu s'apren si hi ha aplicació, ell no cedi, y naturalment, vaig tenir de cedir jo; ab la condició precisa de que jo li elegiria la Universitat.

Y dit y fet. Jo 'm vaig guardar com d'escaldarme de designarli la de Barcelona. Després he pensat que 'l meu fat volgué castigar la meva suspicacia.

Vaig enviarlo á Madrid. Allí havia d'estar com en familia, perquè una parenta, encara que llunyana, de la Manolita, que viu allà fa un grapat d'anys, no desitjava altra cosa.

Arreglat aquest assumpto que no deixá de donarme alguns maldecaps, vaig tornar á la meua deria. Lo temps anava passant y 'ls negocis no filavan prou dret pera resistir, sense grans perduas una liquidació forçada.

Al cap del any vaig escriure al meu amich Coma, fentli veure la impossibilitat en que 'm trobava de realisar mas existencias, y acabant per suplicarli que 'm concedís algun temps més de respiro, pera poder deixar mos assumptos arreglats del tot.

Heus aquí lo que 'm contestá respecte del particular.

«Ja m' ho havia figurat que ab un any no 'n tindrias prou, y me 'n alegre, porque ara com ara la Angeleta es molt nena encara.

Al veure la teva constancia he experimentat una alegría tan gran que no he sapigut resistir al desitj de comunicarla, y li he tirat un entretoch á la noya. De primer moment no ha sapigut que dir, pero després, tot dinant y quan menos m' ho esperava, m' ha dit:

—«¿Li agradaria que 'm casés ab lo senyor Feliu?»

—«¡Oh! Moltisim,—li he contestat.»—

—«Donchs, bé: si d' aquí un any encara pensa 'l mateix, contiú per fet.»

«Ab aixó coneixerás que ja la tením feta una doneta. Naturalment la mort de sa mare l' ha fet esser gran avans d' hora.»

Figureus la meua alegría.

Per últim, com si tot me vingués bé, tal y com podia desitjarho pera mí, vaig saber que 'ls negocis no li anavan molt bé á la casa Coma, Pich y C.^a

Pera mi aixó fou una bona noticia: lo meu amich Coma no hauria sofert may que jo fos son protector, pero si 'm casava ab sa filla, era una bona sort pera ella y pera ell.....

Tot aixó necessitava á fi d' excusarme davant de no sé qué interior que 'm deya á cada moment:

—¡Pobre Feliu! T' has alocat.—

VI

Passaren dias y dias. Ja no mes faltava mitj any pera terminar lo nou plasso, y no obstant poch havian avansat los travalls de liquidació; jo volia deixar l' establiment, pero sense desmérit, per medi d' un traspás que si 'm pagués menos de lo que valia, no fos pera mi cosa ruïnosa.

Ja feya dos correus que no rebia carta de l' August. En sa darrera 'm deya que havia sofert uns exámens brillants, y m' inclohia las notas obtingudas: per fi al correu següent veig lletra d' ell. Era voluminosa, plena de retalls de diaris explicant las festas celebradas á Vilanova ab motiu de la inauguració del carril. En la carta 'm deya que havia volgut, ab ocasió de ditas festas, coneixer á Catalunya y á Vilanova, la meua vila natal, y me 'n feya tals elogis, que en tot l' escrit semblava móureshi una reconvenció pera mí, per no haverli deixat anar avans. Terminava la carta dihentme que estava satisfet de la excursió y altament complascut de la hospitalitat de ma vila. Allí havia vist als parents, pero no havia gosat descobrirse pel seu nom per por

de cometre una imprudencia; ell ignorava 'ls motius que jo tenia per no deixarli anar quan m' ho havia demanat diferents vegadas. La casa ahont posá era prou coneguda pera mí, y altres obsequis li havian fet á saber que 's tractava del meu fill.

La carta me la escrivia desde Madrid, ab lo qual vaig tranquilisarme, y fins li vaig perdonar l' atreviment, tot renyantme á mí mateix; l' August era una criatura y jo havia tingut la debilitat de amagarli mos projectes, no per sa poca edat, sino pel temor de que anés á Barcelona... ¡Com si fos tot hu anar á Catalunya, veure á la Angeleta y quedarne enamorat com m' havia succehit á mí!...

VII

Varen passar los sis mesos, y tot m' anava vent en popa: havia trovat qui se 'm quedava l' establiment bastant reduhit de géneros, y no esperavam mes que 'l dia de firmar la escriptura, porque 'l tracte ja estava fet.

Ja 'm veyá, donchs, arribar á Barcelona y realisar lo meu ensomni, quan rebo altra carta del meu fill escrita desde aquella ciutat. Héusela aquí, porque no se 'n pot treure ni un mot:

«Perdónim lo haverli amagat fins ara en mas anteriors part de lo que 'm succehi en mon viatge á Catalunya, pero avuy me veig en la precisió de dirli tot. Al anar á Vilanova poch me podia pensar que hi havia de deixar ma llibertat, mon benestar y ma tranquilhat d' esperit.

»A la casa en que posava, que després he sapigut esser una familia coneguda de vosté, hi havia una noya molt amable y simpática, filla de Barcelona, que havia volgut assistir á las festas, aprofitant la amistat que lligava á dita familia ab son pare.

»Per mes que li sembli estrany, al endemá de conéixerla ja experimentava una dolsa complacencia en parlarhi, y al endemá passat li declarava que ella y no cap més era la dona que 'l cor escullia, segur de que junts trovarian lo camí de la felicitat.

»Inútil crech descriureli la meva ansietat fins que vaig saber que era correspost. En efecte, un dia ab las llágrimas als ulls me contestá que li era impossible dir lo que 'l seu cor sentia porque hi havia de per mitj la paraula del seu pare.

«Foren inútils tots mos esforços pera ferli dir clarament lo que hi havia, pero á la fi, buscant y preguntant poguí saberho tot. Lo pare de la Angeleta (que aixís s' anomena la senyoreta que vaig conèixer á Vilanova) formava part de la rahó social Coma, Pich y C.^a, que ha fet suspensió de pagos, deixant á la familia Coma en una situació apuradíssima.

»En tal estat lo Sr. Coma havia de tenir més empenyo que may en complir la paraula empenyada á un cert americano molt rich que li demaná la noya ja fa molt temps, y com que un enemich conegut fa de més bon combatre, per més que no coneixia al meu rival, comprenia que havia de triunfar per poch afecte que 'l Sr. Coma professés á sa filla, si lograva tenir una entrevista ab ell pera veure de girarlo.

»Y tal com me pensava succehí: després d' alguna insistencia per part meva, lo Sr. Coma acabá per dirme que coneixia bastant á vosté; sobre tot per cuestiones de negoci. Que sabia l' estat de ma fortuna que podia competir perfectament ab la de mon rival, pero que no podia accedir á ma petició sino veyá per endevant una declaració neta y categórica de vosté, consentint en ma unió ab l' Angeleta.

»Per més que en aquesta condició hi he vist bastant d' egoisme, com que comprench perfectament la trista situació en que 's troba, y sobre tot, com que sento pera l' Angeleta una verdadera passió, m' he apresurat á escriureli, pera demanarli 'l consentiment.

»Vosté es ma salvació; vosté ha estimat, y per consegüent coneix lo meu mal. Donchs he: en nom de ma bona mare fassí ma felicitat escribintme prompte que consent: ma bona mare desde 'l cel lo benehirá per tal acció. Vosté que té prou coneixensa aquí, informis de la familia de la Angeleta, y ja veurá com se tracta de gent honrada, y fins de posició excelent, sino que la desgracia ha fet que anessen á ménos. Espero que 'm contesti aviat, perque la incertitut que sento, es molt pitjor pera mí encara que la negativa, que si per cas rebré de vosté ab serenitat, segur de que 'l meu benestar y felicitat no li son indiferents.»

VIII

Va semblar que dels ulls me 'n queya una vena.

Precipitadament varen sortir d' un recó de ma memoria una pila de recorts, que creya olvidats pera sempre. Se 'm presentá á la imaginació la Manolita, y entre severa y suplicant m' exposava la grandesa, la magnanimitat d' una resolució heróica que tot de primer veyá un impossible, pero que després, entrant á discutir-la ab mí mateix, ja se 'm feu mes fácil.

Semblava que l' August tingué en mon interior un advocat defensor, encarregat d' apartar obstacles y suavisar asperesas.

La lluyta fou terrible entre 'l rival y 'l pare, pero á la fi triunfá aquest, y á correu seguit enviava á Catalunya duas cartas, una á mon

amich, en Coma, rellevantlo del compromís y pregant que olvidés ma hogería passada; altra al August donantli 'l meu consentiment.

Ja no 'm moch de la Habana.

Lo meu fill será ditxós, y sols desitjo que may del mon sápig a 'l preu que 'm costa la felicitat seva.

D' un dia al altre espero rebre la nova d' haverse firmat ma sentència... ¡Cosa estranya! Tan aviat estich satisfet d' haverla consentida, com me dol en l' ànima haverme deixat vèncer.

S. FARNÉS.

A LA GERMANDAT

DE BARCELONA Y VALENCIA

PREMIADA EN LOS JOCHS FLORALS D' AQUELLA CIUTAT

¡Ha mentit, ha mentit qui entre germanes
Odi y rencor gojós vuy fantaseja!
¿Quí ha escoltat de los llabis de la enveja
Jamay la veritat?
Quí aixó diu, ni ha nascut en Catalunya,
Ni flors Edeta á son bresol daría,
Ni ha sentit en son cor la poesia
De Patria y Germandat.

Barcelona y Valencia son besones
Per la terra engendrades y les ones
Al bes de un raig de sol,
Que 'ls ceptres heretats per maravella
Empunyen, ab lo rem y la corbella,
Al deixar son bresol.

Italia fou sa dida; en heretaje
 Varen rebre les dos ab son llenguaje
 Son esperit llatí,
 Que al amosrarlos l' art dur de la guerra
 Son seny pera lluitar per mar y terra
 Ab les dos repartí.

Si Barcelona lo trident empunya,
 Y al empir de Bizancio Catalunya
 Lleys imposa ab ses naus,
 Per lo foch de Sagunto caldejada,
 Valencia dú d' En Jaume á la mesnada
 Sos almogavers braus.

Juntes contra els alarbs les dos guerreen;
 Y el mateix gonfanó pel mon pasejen
 Ab Lluria sense por;
 Si á germandat Valencia á sos fills crida,
 Y lluita y cau, sent l' altra la ferida
 Al mig, al mig del cor.

Juntes al Gay-Saber tribut rendixen
 Y en Corts d' Amor sos trovadors partixen
 Un sol brot de llorer;
 Si á un mateix Deu demanen les ampare,
 Per patrona elejixen á sa mare
 Baix del mateix doser.

L' una la seda tix, que l' altra fila;
 Els fruits que l' una cull, l' altra els apila
 Al fons del seus baixells,
 Que á las gents de las terres mes llunyanes,
 Els noms gloriosos de les dos germanes
 Porten grabats en ells.

Si 's repartixen la mateixa serra,
 La mar mateixa, la mateixa terra,
 Y una sola es sa llar;
 Si en la casa pairal de los seus abis,
 Una va ser la llengua en que 'ls seus llabis
 Romperen á parlar,

Tan juntes se remembren en la historia
Ses disorts y ses gestes y sa gloria,
Que 'l pensament les veu
Unides com les llengues de una flama;
Com les mateixes fruites de una rama,
O 'ls brasos de una creu.

Y avuy, y avuy que despertant á una
De enmig de tanta boira y tanta runa
Alsen les dos el vol,
Com dos aucells que après la nit pasada
Canten les glories de la nova aubada
Quant va á naixer el sol;

Vui que el Renaiximent en les dos brólla,
Y els nets de Fivaller y de Sorolla
Poden ab llibertat
Alsar la veu en lo matern llenguaje,
Sense temor de vore ab nou ultraje,
Son llabi amordassat;

Y vuy que Barcelona reina asoles
Sobre totes les viles espanyoles
Per son poble industriós;
Vuy que goja l' empir de totes elles,
Valencia ab sos verjers de maravelles,
Vuy que reinen les dos;

¿Habien per disort de enemistarse?
¿Una del altra habien de alluntarse.
Del pasat renegant?
¡Jamay! ¡jamay! cenyides ses coronas.
Voy com ahir se abrasen les bessones
Pera seguir avant.

Y al fill de Catalunya, que treballa
Y canta al só del mall una rondalla
Del forn al calor,
L' albada respondrá que canta en l' horta,
Cuant pera obrir el solch l' aladre porta.
Al camp, el llaurador.

Y el vent, atravesant planes y llòmes,
Nostres cansons se endú, plenes de aromes
Dels nostres taronjers,
Pera besar després en les llunyanes
Plajes les blanques veles catalanes
De sos baixells llaujers.

Y cuant del térbol Llobregat la onada
S' enfonsa dintre de la mar salada,
Va preguntant arreu,
Pera tornarli el bes que aquell espera,
Hont se troba del Túria la ribera;
Hont está el germá seu!

¡Catalans! ¡valencians! avant seguiune,
Vuy que renaix el sol de nostra glòria;
Anem units, com en la patria historia,
Al crit de germandat;
Sigam un poble sol ab un llenguaje,
De vuy en avant Valencia y Barcelona,
Baix les vermelles barres que corona
Lo gloriós Rat-Penat.

JOAN RODRIGUEZ GUZMAN.

